

International Journal of Social Sciences

ISSN:2587-2591

DOI Number:<http://dx.doi.org/10.30830/tobider.sayi.15.13>

Volume 7/3

2023 p. 208-222

EBELERİN TÜRKİYE’DE YAŞAYAN GÖÇMEN VE SİĞINMACILARA YÖNELİK ZENOFOBİ DÜZEYLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

EVALUATION OF MIDWIVES’ XENOPHOBIA LEVELS TOWARDS IMMIGRANTS AND REFUGEES LIVING IN TURKEY

Sema AKER*

Yasemin AYDIN KARTAL**

ÖZ

Amaç: Bu çalışma, ebelerin Türkiye’de yaşayan göçmen ve sığınmacılara yönelik zenofobi düzeylerinin değerlendirilmesi amacıyla yürütüldü.

Gereç ve Yöntem: Tanımlayıcı desende yürütülen araştırmanın örneklemini Türkiye genelinde aktif olarak çalışan 106 ebe oluşturdu. Veriler, “Kişisel Bilgi Formu” ve “Yabancı Düşmanlığı (Zenofobi) Ölçeği” ile toplandı. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistikler, Mann-Whitney U, Kruskal Wallis Testi kullanıldı.

Bulgular: Araştırmaya katılan ebelerin yaş ortalaması $27,99 \pm 5,15$ olarak belirlendi. Ebelerin; %94,3’ünün sığınmacı/göçmen hastalara bakım verdiği, %58,5’inin yabancı hastalara bakım verirken endişe duyduğu belirlenirken %41,5’inin ise bu hastalara karşı kendini kısmen ön yargılı bulduğu belirlendi. Çalışmaya katılan ebelerin; %79,2’sinin sığınmacı/göçmen bireylerle empati kurduğu ve %78,3’ünün ise yurt dışında çalışma isteği olduğu tespit edildi. Çalışma kapsamında ebelerin sığınmacı/göçmen hastalara bakım verirken; %94,3’ünün iletişim/dil engeli, %83’ünün kültürel farklılıklar, %44,3’ünün sağlık personeline karşı güvensizlik, %43,4’ünün hastaların bakım ve tedavisinde öncelik istemesi, %43,5’inin hastalar tarafından sözel şiddetin uygulanması ve %37,7’sinin ise sağlık personelinin uygulama yapmasına engel olacak şekilde mahremiyete yönelik hassasiyet göstermesi nedeniyle sorun yaşadığını belirlendi. Ebelerin; medeni durum, çocuk sahibi olma durumu, çalışma yılı ve çalışma şekli değişkenlerinin zenofobi ölçeği puan ortalamalarını anlamlı olarak etkilediği saptandı.

* Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Hamidiye Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ebelik Bölümü, E-mail: semanuraker@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5872-8067, İstanbul, Türkiye.

** Doç. Dr, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Hamidiye Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ebelik Bölümü, E-mail: yasemin.aydin@sbu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7464-945X, İstanbul, Türkiye.

Sonuç: Çalışma bulguları doğrultusunda, ebelerin zenofobik tutumlarının yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Ebelerin kültürel duyarlılıklarının artırılması için hizmet öncesi dönemde eğitim programlarında transkültürel ebelik ve kültüre duyarlı bakım konularına yer verilmeli, ayrıca hizmet içi eğitimlerle de kültürler arası yetkinliğin artırılması ve yabancı düşmanlığının azaltılmasına yönelik eğitimlerin verilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Ebe, Göç, Göçmen, Sığınmacı, Transkültürel, Zenofobi*

ABSTRACT

Aim: This study was conducted to evaluate the xenophobia levels of midwives towards immigrants and refugees living in Turkey.

Methods: The sample of the research, which was conducted with a descriptive design, consisted of 106 midwives actively working throughout Türkiye. Data were collected with the "Personal Information Form" and the "Xenophobia Scale". Descriptive statistics, Mann-Whitney U, Kruskal Wallis Test were used to evaluate the data.

Results: The average age of the midwives participating in the research was determined as 27.99+5.15. Midwives; It was determined that 94.3% of them gave care to refugee/immigrant patients, 58.5% were worried about caring for foreign patients, and 41.5% found themselves partially prejudiced against these patients. Midwives participating in the study; It was determined that 79.2% of them empathized with refugee/immigrant individuals and 78.3% of them wanted to work abroad. Within the scope of the study, midwives while caring for refugee/immigrant patients; 94.3% have communication/language barriers, 83% have cultural differences, 44.3% have distrust towards healthcare personnel, 43.4% want priority in patients' care and treatment, 43.5% have complaints from patients. It was determined that 37.7% of them had problems due to the use of verbal violence and 37.7% of the patients showed sensitivity towards privacy, which prevented them from performing the treatment. Midwives; It was determined that marital status, having children, working years and working style variables significantly affected the xenophobia scale mean scores.

Conclusion and Recommendations: In line with the study findings, it was determined that midwives' xenophobic attitudes were at a high level. In order to increase the cultural sensitivity of midwives, transcultural midwifery and culturally sensitive care should be included in pre-service training programs, and it is also recommended to provide in-service training to increase intercultural competence and reduce xenophobia.

Keywords: *Midwife, Migration, Immigrant, Refugee, Transcultural, Xenophobia*

GİRİŞ

Dünya genelinde bölgesel çatışmalar, iklim değişikliği, güvenlik, istihdam, eğitim, sağlık ve genel olarak daha yüksek refah beklentisi ile son yıllarda göç hareketliliği artış göstermektedir (Crush & Ramachandran, 2009). Türkiye jeopolitik konumu nedeniyle Ortadoğu Bölgesi'nden Avrupa'ya göç etmek isteyenler için geçmişten beri transit göçün merkezi olmuştur (Genel, İ., 2017). Dünyadaki uluslararası göçmenlerin yarısından fazlası (141 milyon) Avrupa'da ikamet etmektedir (International Organisation for Migration, 2020). Ülkemizde ise Göç İdaresi Başkanlığı tarafından 2023 yılı temmuz

ayında yayınlanan veriler doğrultusunda 1.183.710 göçmenin ikamet ettiği bilinmektedir (T.C. Göç İdaresi Başkanlığı, 2023).

Jeopolitik konumu nedeniyle yakın coğrafyada gerçekleşen bölgesel çatışmalar Türkiye’yi uluslararası zorunlu göç ile karşı karşıya bırakmıştır. Türkiye 2011 yılından itibaren Suriye’den gelen büyük göç dalgasında açık kapı politikası izlemiş ve Suriyelileri geçici koruma statüsü altında misafir etmiştir (Genel, İ., 2017). Göç İdaresi Başkanlığı tarafından 2023 yılı eylül ayında yayınlanan veriler doğrultusunda 3.288.755 Suriye uyruklu göçmenin geçici koruma statüsünde Türkiye’de yaşadığı bilinmektedir (T.C. Göç İdaresi Başkanlığı, 2023). Türkiye uluslararası pek çok ülkeden gelen insanlarla dünyanın en büyük mülteci nüfusuna ev sahipliği yapmaktadır (Basaran & Sayligil, 2022).

Göç yolculuğu ve gelecekle ilgili ortaya çıkan belirsizlik, göç sonrası iletişim engeli, kültürel normların kaybı, sosyo-kültürel uyumsuzluklar gibi yaşanan pek çok uyum sorunu göçmen/sığınmacı popülasyonu etkilemektedir (Penuela-O’Brien vd., 2023; Wu vd., 2015). Yabancılara yönelik olumsuz tutumlar, artan önyargılar ve göçmenlere karşı duyulan korkular, yabancı düşmanlığı da dahil olmak üzere çeşitli sorunlara neden olabilmektedir (Durat & Tarsuslu, 2022). Yabancı düşmanlığı ya da Zenofobi, “bireylerin veya grupların, kendilerinden veya mensup oldukları gruptan farklı olarak algıladıkları bireylere ve gruplara karşı olumsuz tutumları ve korkuları” olarak tanımlanmaktadır (Hjerm, 1998).

Göçle birlikte ortaya çıkan sosyal kültürel ve ruhsal etkiler, diğer alanlarda olduğu gibi sağlık sektörünü de etkilemektedir (Gümüş & Bilgili, 2015). Sağlık profesyonelleri bakım hizmetleri kapsamında göçmen/sığınmacı popülasyonla sıklıkla etkileşimde bulunmaktadır (Suleman vd., 2018). Kültürlerarası iletişim farklılıkları nedeniyle bakım hizmetinin sunumu sırasında sağlık profesyonelleri pek çok sorun yaşamaktadır (Gümüş & Bilgili, 2015). Tıp etiği kapsamında sağlık profesyonellerinin bakım ve tedavi hizmetleri sırasında ayrımcılık gözetmeyen davranışlar sergilemesi büyük önem taşımaktadır. Özellikle Ortadoğu ve Kuzey Afrika gibi bölgelerdeki karışıklıklar ve istikrarsızlıklar devam ettikçe Türkiye’ye kitlesel göçler de devam edecektir. Nitekim, gün geçtikçe göçmen sayısının artması, dünya genelinde yaşanan ve ülkemizi de etkileyen ekonomik sorunlar, gelecek kaygısı ve mevcut sorunları göçmenlerin de arttırdığı düşüncesi toplumu etkilediği kadar sağlık profesyonellerini de etkilemektedir (Yılmaz & Ergül, 2021). Sağlık çalışanlarının zenofobik tutumlarını değerlendirmek, sağlık sistemini daha etkili, adil ve insancıl hale getirmek için önemli bir adımdır. Bu çalışmalar, toplumsal uyumu ve insan haklarını destekleyebilir, hasta güvenliğini artırabilir ve sağlık hizmetlerine erişimi daha adil hale getirebilir. Göçmen/sığınmacı bireylerin aktif üreme potansiyelleri nedeniyle gebelik, doğum ve doğum sonu süreçte ebeler göçmen/sığınmacı bireylerle sıklıkla etkileşim halindedir. Dolayısıyla bu çalışma ebelerin Türkiye’de yaşayan göçmenlere yönelik zenofobi düzeylerinin değerlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Evreni ve Örnekleme: Tanımlayıcı desende yürütülen araştırmanın evrenini, 1 Ağustos-14 Eylül 2023 tarihleri arasında Türkiye genelinde aktif olarak görev yapan ebeler oluşturmuştur. Araştırma online yürütülmüş olup, çalışma anketi <https://www.google.com/forms/about/> üzerinden çeşitli sosyal medya platformları, e-mail veya mesajlaşma uygulamaları ile aktif görev yapan ebelere iletilmiştir. Türkiye’de Ebe olarak görev yapan, iletişim ve iş birliğine açık ebeler araştırmanın dahil edilme kriterlerini oluşturmuştur. Bu kriterlere göre araştırmaya dahil edilirken katılımcıların beyanları esas alınmıştır. Araştırmaya katılmaya gönüllü olan ve örneklem seçim kriterlerine uyan 106 ebe çalışmanın örneklemini oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları: Araştırmanın verileri, araştırmacılar tarafından oluşturulan “Tanıtıcı Bilgi Formu” ve “Yabancı Düşmanlığı (Zenofobi) Ölçeği” kullanılarak toplanmıştır.

Tanıtıcı Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından literatür araştırması yapılarak ve uzman görüşü alınarak düzenlenmiştir. Formda ebelerin sosyodemografik özellikleri, çalışma koşulları (yaş, eğitim durumu, medeni durum, gelir durumu, çocuk varlığı, deneyim süresi, çalıştığı klinik aylık ortalama çalışma süresi vb.) ve yabancı/göçmen hastaya bakım verme tutumlarına ilişkin (bakım verirken endişe duyma, bakımın kalitesinin düşüğünü düşünme vb.) bilgi ve deneyimlerini değerlendiren sorular yer almaktadır.

Yabancı Düşmanlığı (Zenofobi) Ölçeği: Ölçek, Veer ve arkadaşları tarafından 2011 yılında bireylerin yabancı düşmanlığı düzeylerini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Özmete ve arkadaşları tarafından 2018 yılında, 18 yaş üstü bireylerde geçerlilik güvenilirlik çalışmaları tamamlanarak ölçeğin Türkçe uyarlanması gerçekleştirilmiştir. Altılı likert olarak tasarlanan ölçek, 11 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten katılımcıların alabileceği toplam puan 11 ile 66 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan toplam puanın yükselmesi zenofobik tutum düzeyinin arttığını göstermektedir. Ölçeğin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı 0.87’dir. (Özmete ve ark., 2018). Bu çalışmanın örnekleme için Cronbach alfa değeri 0,94 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi: Araştırma verileri, SPSS 16.0 (Statistical Package for Social Science) paket programında değerlendirilmiştir. Araştırmaya katılan ebelerin tanımlayıcı özelliklerinin belirlenmesinde frekans ve yüzde analizlerinden, değişkenlere göre ölçek toplam puanlarının değerlendirilmesinde ortalama ve standart sapma istatistiklerinden faydalanılmıştır. Veri dağılımının normalliği Kolmogorov-Smirnov testi ile kontrol edilmiştir. İki sürekli değişkenin karşılaştırılmasında Spearman korelasyon testi ve kategorik değişkenlerin sürekli değişkenlerle karşılaştırılmasında Mann-Whitney U-testi ve Kruskal-Wallis testleri kullanılmıştır. $P < 0,05$ istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

Araştırmanın Etik İlkeleri: Araştırmanın yürütülebilmesi için Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Hamidiye Bilimsel Araştırmalar Etik Kurul’undan etik kurul onayı alınmıştır (Sayı: 19926, Tarih: 25.07.2023). Araştırmanın tüm aşamalarında “gizlilik ilkesine” uyulmuştur ve Helsinki Bildirgesinde yer alan kurallara uygun olarak hareket edilmiştir. Katılımcılara araştırma hakkında bilgi verildikten sonra online olarak bilgilendirilmiş gönüllü onamları alınmıştır.

BULGULAR

Çalışmaya katılan ebelerin; yaş ortalaması $27,99 \pm 5,15$, aylık ortalama çalışma saati $163,50 \pm 53,00$, %67,9’unun bekar, yalnızca %16’sının çocuk sahibi olduğu ve %57,5’inin gelirinin giderine eşit olduğu saptandı.

Ebelerin; %56,6’sının 1-3 yıldır görev yaptığı, %67’sinin vardiyalı olarak çalıştığı ve %81,1’inin kamu hastanesinde çalıştığı belirlendi. Ebelerin; %63,2’sinin ebelik mesleğini isteyerek tercih ettiği, %61,3’ünün ana dili dışında yabancı bir dil bilmediği ve %69,8’inin kültürlerarası bakım ile ilgili eğitim almadığı saptandı. Tablo 1’de ebelerin tanıtıcı özelliklerine ilişkin bulgular yer almaktadır (Tablo 1).

Tablo 1. Ebelerin tanıtıcı özelliklerine ilişkin bulgular (n=106)

	$\bar{X} \pm SS$	Min.	Max.
Yaş	$27,99 \pm 5,15$	22	52
Aylık ortalama çalışma süresi	$163,50 \pm 53,00$	180	250
		n	%
Medeni Durum	Evli	34	32,1
	Bekar	72	67,9
Çocuk Varlığı	Evet	17	16
	Hayır	89	84
Gelir Durumu	Gelir giderden az	22	20,8
	Gelir gidere eşit	61	57,5
	Gelir giderden fazla	23	21,7
	Marmara Bölgesi	72	67,9
Yaşanılan Bölge	Karadeniz Bölgesi	11	10,4
	Akdeniz Bölgesi	8	7,5
	İç Anadolu Bölgesi	7	6,6
	Ege Bölgesi	5	4,7
	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	2	1,9
	Doğu Anadolu Bölgesi	1	0,9
	Eğitim Düzeyi	Önlisans-Lisans	80
	Lisansüstü	26	24,5

Çalışma Yılı	1-3 yıl	60	56,6
	4-6 yıl	21	19,8
	7 yıl ve üstü	25	23,6
Çalışma şekli	Sürekli gündüz	30	28,3
	Sürekli gece	5	4,7
	Vardiyalı	71	67
Çalışılan kurum statüsü	Kamu Hastanesi	86	81,1
	Vakıf Hastanesi	13	12,3
	TSM/ASM	4	3,8
	Serbest ebe	3	2,8
Mesleği isteyerek yapma durumu	Evet	67	63,2
	Hayır	2	1,9
	Kısmen	37	34,9
Yabancı Dil Bilme Durumu	Evet	41	38,7
	Hayır	65	61,3
Kültürlerarası Bakım ile İlgili Eğitim Alma Durumu	Evet	32	30,2
	Hayır	74	69,8

Çalışma kapsamında, ebelerin farklı kültürden hastalara bakım vermede kendini yeterli bulma durumlarını 1 ile 10 arasında puanlaması istenmiştir (1 puan: yetersiz; 10: çok yeterli) puan ortalaması $6,25 \pm 2,13$ olarak hesaplanmıştır (Tablo 2).

Çalışmaya katılan ebelerin; %94,3'ünün sığınmacı/göçmen hastalara bakım verdiği ve bakım verilen hastaların %95,3'ünün Suriye uyruklu olduğu belirlendi. Ebelerin; %58,5'inin sığınmacı/göçmen hastalara bakım verirken endişe duyduğu ve %41,5'inin bu hastalara karşı kendini kısmen ön yargılı bulduğu saptandı. Ebelerin; %70,8'i sığınmacı/göçmen hastalara bakım verirken bakımlarının kalitesinin düştüğünü düşündüğü ve %84'ü bu hastaların beraberinde yeni hastalıklar ve bulaş riski getirdiğini düşündüğü belirlendi.

Çalışmaya katılan ebelerin; %79,2'sinin sığınmacı/göçmen bireylerle empati kurduğu ve %78,3'ünün yurt dışında çalışma isteği bulunduğu tespit edildi. Ebelerin, %37,7'si sosyal medya/kitle iletişim araçlarının sığınmacı/göçmen bireylere karşı tutumlarını kısmen etkilediğini belirtti. Tablo 2'de ebelerin sığınmacı/göçmen bireylere yaklaşımına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 2. Ebelerin sığınmacı/göçmen bireylere karşı tutum ve yaklaşımına ilişkin bulgular (n=106)

		$\bar{X} \pm SS$	Min.	Max.
Farklı kültürden hastalara bakım vermede kendini yeterli bulma		6,25±2,13	1	10
			n	%
Sığınmacı/göçmen hastalara bakım verme durumu	Evet		100	94,3
	Hayır		6	5,7

*Bakım verilen sığınmacı/göçmen hastaların ülkeleri	Suriye	101	95,3
	Afganistan	71	67
	Arabistan	53	50
	Avrupa Ülkeleri	45	42,5
	Irak	40	37,7
	Gürcistan	24	22,6
Sığınmacı/göçmen hastalara bakım verirken endişe duyma durumu	Evet	62	58,5
	Hayır	44	41,5
Sığınmacı/göçmen hastalara karşı ön yargı durumu	Evet	27	25,5
	Hayır	35	33
	Kısmen	44	41,5
Sığınmacı/göçmen hastalara bakım verirken bakım kalitesinin düştüğünü düşünme	Evet	75	70,8
	Hayır	9	8,5
	Kısmen	22	20,8
Sığınmacı/göçmen hastaların beraberinde yeni hastalık/bulaş riski getirme düşüncesi	Evet	89	84
	Hayır	17	16
Sığınmacı/göçmen bireylerle empati kurma durumu	Evet	84	79,2
	Hayır	22	20,8
Yurt dışında çalışma isteği	Evet	23	21,7
	Hayır	83	78,3
Sosyal medya/kitle iletişim araçları Sığınmacı/göçmen bireylere tutumu etkileme durumu	Evet	36	34
	Hayır	30	28,3
	Kısmen	40	37,7

*Birden fazla yanıt verilmiştir.

Çalışma kapsamında ebelerin sığınmacı/göçmen hastalara bakım verirken yaşadıkları sorunlar sorgulanmış olup; %94,3’ü iletişim/dil engeli, %83’ü kültürel farklılıklar, %44,3’ü sağlık personeline karşı güvensizlik, %43,4’ü hastaların bakım ve tedavisinde öncelik istemesi, %43,5’i hastalar tarafından sözel şiddete maruz kalma ve %37,7’si ise mahremiyet nedeniyle sorun yaşadığını belirtmiştir (Tablo 3).

Tablo 3. Ebelerin yabancı/göçmen hastalara bakım verirken yaşadıkları sorunlar (n=106)

Sığınmacı/göçmen hastalara bakım verirken yaşanan sorunlar	n	%
*İletişim/Dil Engeli	100	94,3
*Kültürel Farklılıklar	88	83
*Sağlık Personeline Karşı Güvensizlik	47	44,3
*Hastaların Bakım ve Tedavilerinde Öncelik İstemesi	46	43,4
*Sözel Şiddete Maruz Kalma	45	42,5

*Sağlık personelinin uygulama yapmasına engel olacak şekilde mahremiyete yönelik hassasiyet	40	37,7

*Birden fazla yanıt verilmiştir.

Çalışma kapsamında ebelerin sığınmacı/göçmen hastalarla iletişim kurmak için tercih ettiği yöntemler sorgulanmış olup ebelerin; %72,6'sının çeviri programlarından yararlandığı, %69,8'inin kurumun tercümanından yararlandığı, %67,9'unun dil bilen personelden destek aldığı, %22,6'sının iletişim kurmak için çaba harcamadığı ve %17,9'unun ise yabancı dil öğrendiği belirlendi (Tablo 4).

Tablo 4. Ebelerin sığınmacı/göçmen hastalarla iletişim kurmak için tercih ettiği yöntemler (n=106)

Sığınmacı/göçmen hastalarla iletişim kurmak için tercih edilen yöntemler		n	%
*Çeviri programlarından yararlanıyorum.	Evet	77	72,6
*Kurumun tercümanından destek alıyorum.	Evet	74	69,8
*Dil bilen personelden destek alıyorum.	Evet	72	67,9
*İletişim kurmak için çaba harcamıyorum.	Evet	24	22,6
*Yabancı dil öğreniyorum.	Evet	19	17,9

*Birden fazla yanıt verilmiştir.

Ebelerin sığınmacı/göçmen hastalara bakım verirken sorun yaşama durumunun zenofobi ölçeği puan ortalamalarını anlamlı olarak etkilediği belirlenmiştir. İletişim, kültürel farklılıklar, bakım ve tedavide öncelik isteme, sözel şiddetin uygulanması, güvensizlik ve mahremiyet değişkeninin zenofobi puan ortalamalarını anlamlı etkilediği saptanmıştır (Sırasıyla; z:-2,543, p=0,011; z:-2,493, p=0,013; z:-3,080, p=0,002; z:-2,403, p=0,016; z:-2,665, p=0,008; z:-2,235, p=0,025) (Tablo 5).

Katılımcıların zenofobi ölçeği toplam puanı, 52,92±14,72 olarak belirlendi.

Tablo 6. Ebelerin Bazı Özelliklerine Göre Zenofobi Ölçeği Puan Ortalamasının Karşılaştırılması

		Zenofobi Ölçeği
		Ort±SS
Medeni Durum	Evli	47,23±15,85
	Bekar	55,61±13,45
		U:-2,877
		p:,004
Çocuk Varlığı	Evet	42,88±15,40
	Hayır	54,84±13,87

		U:-3,133 p:,002
Çalışma Yılı	1-3 yıl	55,30±12,81
	4-6 yıl	57,14±12,27
	7 yıl ve üzeri	43,68±17,35
		KW:9,941 p:,007
Çalışma Şekli	Sürekli gündüz	48,70±14,12
	Sürekli gece	61,40±4,56
	Vardiyalı	54,11±15,07
		KW:7,700 p:,021
Kültürler arası bakım ile ilgili eğitim alma	Evet	53,06±15,50
	Hayır	52,86±14,48
		U:-,052 p:,959
Sığınmacı/göçmen bireylerle empati kurma durumu	Evet	52,11±15,45
	Hayır	56,00±11,31
		U:-1,129 p:,259
Sığınmacı/göçmen hastalara bakım verirken endişe duyma durumu	Evet	57,22±12,58
	Hayır	46,86±15,51
		U:-4,329 p:,000
Sığınmacı/göçmen hastalara karşı ön yargı durumu	Evet	55,92±16,17
	Hayır	47,80±14,70
	Kısmen	55,15±12,96
		KW:10,232 p:,006
Sığınmacı/göçmen hastalara bakım verirken bakım kalitesinin düştüğünü düşünme durumu	Evet	55,58±13,91
	Hayır	38,88±14,16
	Kısmen	49,59±14,29
		KW:14,058 p:,001
Sığınmacı/göçmen hastaların beraberinde yeni hastalık getirme düşüncesi	Evet	55,60±13,38
	Hayır	38,88±13,74
		U:-4,372 p:,000
Sosyal medya/kitle iletişim araçları sığınmacı/göçmen bireylere tutumu etkileme durumu	Evet	57,80±10,53
	Hayır	46,90±17,74
	Kısmen	53,05±14,14
		KW:6,931 p:,031

U:Mann Whitney U Test, KW: Kruskal Wallis Test

Katılımcı ebelerin medeni durum, çocuk varlığı, çalışma yılı ve çalışma şekli durumlarının zenofobi ölçeği toplam puan ortalamalarını anlamlı olarak etkilediği belirlenmiştir ($p<0,05$) (Tablo 6).

Sığınmacı/göçmen hastalara bakım verirken endişe duyma, bakım verirken bakım kalitesinin düştüğünü düşünme, ön yargı duyma, yabancı/göçmen hastaların beraberinde yeni hastalık getirme ve sosyal medya/kitle iletişim araçlarının yabancı/göçmen bireylere tutumu etkileme durumu değişkenlerinin zenofobi ölçeği toplam puan ortalamalarını anlamlı olarak etkilediği belirlenmiştir ($p<0,05$) (Tablo 6).

Kültürler arası bakım ile ilgili eğitim alma ve yabancı/göçmen bireylerle empati kurma durumunun zenofobi ölçeği toplam puan ortalamalarını anlamlı olarak etkilemediği saptanmıştır ($p>0,05$) (Tablo 6).

TARTIŞMA

Dünya çapında gerçekleşen kitlesel göçlerin pek çok açıdan bireyleri olumsuz etkilediği kabul edilmektedir. Ortaya çıkan olumsuz etki, bireylerin yabancı/göçmen bireylere karşı olumsuz tutum, davranış, önyargı ve zenofobik tepkiler göstermesine neden olmaktadır (Erdoğan M., 2014). Ebelerin Türkiye’de yaşayan göçmenlere yönelik zenofobi düzeylerinin değerlendirildiği bu çalışmada katılımcıların yüksek düzeyde zenofobik tutumları ($52,92\pm 14,72$) olduğu tespit edilmiştir. Akçoban ve Şahmaran (2022) tarafından 180 sağlık teknikeri adayıyla gerçekleştirdiği çalışmada katılımcıların yabancı düşmanlığı puan ortalamalarının $51,86\pm 12,73$ ile yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir (Akçoban & Şahmaran, 2022). Bingöl’de 18-60 yaş arası 410 bireyle gerçekleştirilen çalışmada (2021) da katılımcıların zenofobi ölçek puan ortalamalarının yüksek olduğu saptanmıştır (Kaldık, B., 2021). Benzer şekilde Başaran tarafından (2021), 379 hekim ile gerçekleştirdiği çalışmasında da hekimlerin zenofobik tutumlarının yüksek olduğu belirlenmiştir ($56,20\pm 11,54$). Aynı çalışmada hekimlerin %34,3’ünün kendilerine tercih hakkı verilse mültecilere sağlık hizmeti vermek istemeyecekleri yönünde görüş bildirdikleri saptanmıştır (Başaran, H. C., 2021). Gün geçtikçe göçmen sayısının artması, dünya genelinde yaşanan ve ülkemizi de etkileyen ekonomik sorunlar, gelecek kaygısı ve mevcut sorunları göçmenlerin de arttırdığı düşüncesi toplumu etkilediği kadar sağlık profesyonellerini de etkilemektedir (Tosun & Sinan, 2020). Dolayısıyla yoksulluğun ve savaşların yoğun olduğu ülkeler ile Avrupa ülkeleri arasında yer alması nedeniyle sayısız göçmene ev sahipliği yapan Türkiye’de mülteci sayısındaki artışın ülke vatandaşlarının sağlık hizmetlerine erişimini olumsuz etkileyeceği, devletin mültecilere yönelik sağlık ve sosyal hizmetleri ücretsiz sağlaması nedeniyle doğumların artacağı düşüncesi, Covid 19 pandemisi, tekrarlayan göç dalgaları, sağlık personellerinin iş yükünü artırmıştır (Basaran & Sayligil, 2022). Bu nedenle sağlık profesyonelleri tükenmişlik, psikolojik stres, travma sonrası stres bozukluğu gibi negatif psikolojik etkiler yanında mental olarak da yorgunluk yaşamaktadırlar. Bu faktörler çalışmaya katılan ebelerdeki yüksek zenofobik tutumu

açıklar niteliktedir. Ayrıca, bu tutumu Türkiye’de sağlık profesyonellerinin yaşadıkları mesleki ve sosyal sorunların desteklediği düşünülmektedir.

Sağlık bakım hizmetlerinin sunumu sırasında iletişim sorunu ve kültürel farklılıklar nedeniyle ortaya çıkan sorunlar da sağlık profesyonellerinin zenofobi düzeylerini etkilemektedir. Yıldırım (2019) tarafından sağlık öğrencileri (n:15) ile gerçekleştirilen nitel bir çalışmada, öğrencilerin göçmen bireylere sağlık bakımı verme konusunda olumlu yaklaşım sergiledikleri ancak bakım sırasında dil engeli, iletişim problemleri, kültürel farklılık kaynaklı meydana gelen sorunlardan dolayı göçmen bireylere sağlık bakımı verme konusunda rahatsızlık hissettikleri tespit edilmiştir (Yıldırım, G., 2019). Kahraman ve arkadaşları (2021) tarafından 368 ebelerlik öğrencisinde yapılan çalışmada da öğrencilerin mülteci kadınlara bakım hizmeti sunumunda en çok zorlandıkları durumların iletişim ve kültürel farklılık olduğu saptanmıştır (Kahraman ve ark., 2021). Benzer şekilde çalışmamız kapsamında da ebelerin sığınmacı/göçmen hastalara bakım verirken yaşadıkları sorunlar sorgulanmış olup çoğunlukla %94,3’ünün iletişim/dil engeli, %83’ünün kültürel farklılıklar, %44,3’ünün sağlık personeline karşı güvensizlik, %43,4’ünün hastaların bakım ve tedavisinde öncelik istemesi, %43,5’inin hastalar tarafından sözel şiddete maruz kalması ve %37,7’sinin ise sağlık personelinin uygulama yapmasına engel olacak şekilde mahremiyete yönelik hassasiyet göstermesi nedeniyle sorun yaşadığı belirlenmiştir. Nitekim, sığınmacı/göçmen hastalara bakım verirken sorun yaşadığını ifade eden ebelerin zenofobik tutumlarının anlamlı olarak yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu bulgulara göre göçmen ve sığınmacıların kültürel ve sosyal uyum problemleri zenofobik tutumu besleyen bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır ($p<0,05$).

Ebelerin göçmen ve sığınmacılara karşı tutumlarını etkileyen önemli değişkenlerden biri de empati kurma becerisidir. Bu çalışma kapsamında katılımcıların %79,2’sinin sığınmacı/göçmen bireylerle empati kurduğu saptanmıştır. Göçten olumsuz olarak etkilenen popülasyonun büyük bir kısmını çocuk ve kadınlar oluşturmaktadır. Medeni durum, çocuk sahibi olma durumu gibi pek çok değişken bireylerin merhamet ve empati düzeylerini etkileyebilmektedir. Kaldık (2021), tarafından gerçekleştirilen çalışmada medeni durum değişkeninin katılımcıların zenofobi düzeylerini anlamlı olarak etkilediği saptanmıştır. Evli olan katılımcıların ölçek puan ortalamalarının bekar katılımcılara kıyasla daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Başaran (2021) tarafından hekimlerde gerçekleştirilen çalışmada da “Hekimlerin T.C. vatandaşı olmayan kişilerin sağlık hizmetlerine erişimi ve göç olgusu hakkındaki görüşleri” başlığı altında sorular geliştirilmiş olup evli ve çocuk sahibi olan hekimlerin ölçek maddelerinden aldıkları puanların göreceli olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir (Başaran, 2021). Çalışma bulgularımız literatürle benzerlik göstermektedir. Medeni durum ve çocuk varlığı değişkenlerinin zenofobi ölçeği toplam puan ortalamalarını anlamlı olarak etkilediği belirlenmiştir ($p<0,05$). Evli ve/veya çocuk sahibi olan ebelerin, bekar ve/veya çocuk sahibi olmayan ebelere kıyasla zenofobik tutumlarının anlamlı olarak düşük olduğu saptanmıştır. Aile olma deneyimi insanların empati kapasitesini artırabilir. Kendi ailelerini oluşturan bireyler, diğer insanların yaşam deneyimlerine daha fazla anlayışla

yaklaşabilir ve empati geliştirebilirler. Bu empati, başkalarının yaşam deneyimlerini daha derinlemesine anlamalarına ve dolayısıyla önyargılı düşünceleri azaltmalarına yardımcı olabilir. Bu bulguyu destekler nitelikte, çalışmamızda göçmenlere empati gösteren ebelerin zenofobik tutumlarının anlamlı olarak düşük olduğu belirlenmiştir.

Artan göç dalgaları ile birlikte sürecin bilinmezliği, göçmen konaklama süresinin uzaması, sosyodemografik yapının değişeceği düşüncesi, bulaşıcı hastalıkların artacağı kanısı, kültürel farklılıklar ve iletişimin sağlanamaması gibi pek çok faktör yerel halkta korku duygusu oluşturmaktadır. Yekeler ve Şahin (2021) tarafından sağlık hizmetleri meslek yüksekokulunda öğrenim gören 638 öğrenci ile gerçekleştirilen çalışmada öğrencilerin %71,5'i göçmenlerin sağlık hizmetleri yükünü arttırdığını, %58,2'si eradike olan hastalıkların yeniden ortaya çıkmasına sebep olduklarını, %58'i aile planlamasına önem vermediklerini, %38,1'i aşlamaya önem vermediklerini, %28,8'i ise cinsel yolla bulaşan hastalıkları arttırdıklarını düşündükleri tespit edilmiştir (Yekeler & Şahin, 2021). Çalışmamız kapsamında ebelerin sığınmacı/göçmen hastalara; bakım verirken endişe duyduğu (%58,5), bakım verirken bakım kalitesinin düştüğünü (%70,8) ve hastaların beraberinde yeni hastalık getirdiğini düşündüğü (%84) saptanmıştır. Ayrıca, Yekeler ve Şahin (2021) tarafından gerçekleştirilen çalışmada göçmenlerden korkan öğrencilerin zenofobi ölçek puan ortalamalarının anlamlı olarak yüksek olduğu tespit edilmiştir (Yekeler & Şahin, 2021). Gündüz (2019) tarafından 327 sağlık profesyoneli ile gerçekleştirilen tez çalışmasında yabancı bireylerin beraberinde yeni hastalık getirdiğini düşünen sağlık profesyonellerinin zenofobi puan ortalamalarının anlamlı olarak yüksek olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde bu çalışmada da sığınmacı/göçmen hastalara bakım verirken endişe duyma, bakım verirken bakım kalitesinin düştüğünü düşünme, ön yargı duyma ve hastaların beraberinde yeni hastalık getirme düşüncesi ebelerin zenofobik tutumlarını anlamlı olarak artırdığı belirlenmiştir ($p<0,05$).

Son dönemlerde artan kitle iletişim araçlarının kullanımı bireylerin düşünce ve davranışlarını etkilemektedir. Medyada sığınmacı/göçmenlere yönelik olumsuz haberlerin yer alması bireylerin zenofobik davranışlarını tetiklemektedir. Literatürde kitle iletişim araçlarının yabancı düşmanlığı, nefret söylemi gibi olumsuz tepkilerin yaygınlaşmasını kolaylaştırdığı ve göçmen bireylere karşı ayrımcılığı tetiklediğini ortaya koyan çalışmalar mevcuttur (Demirel, 2017; Doğanay & Çoban, 2016; Kalav & Certel, 2017; Kardeş ve ark., 2017). 2021 yılında yapılan bir çalışmada tarafından gerçekleştirilen çalışmada medyadaki yabancı bireylere karşı olumsuz haberlerin bireylerin zenofobi ölçeği puan ortalamalarını anlamlı olarak etkilediği saptanmıştır (Yekeler & Şahin, 2021). Çalışma bulgularımız literatürle paralellik göstermektedir. Sosyal medya/kitle iletişim araçlarının sığınmacı/göçmen bireylere tutumu etkileme durumunun zenofobi ölçeği toplam puan ortalamalarını anlamlı olarak etkilediği belirlenmiştir ($p<0,05$). Zenofobik eğilimleri önlemeye yönelik dijital adımlar arasında; sosyal medya ve forumlardaki zenofobik söylemleri aktif bir şekilde ele alarak ayrımcılıkla mücadele önlemleri geliştirmek ve sosyal uyumu teşvik etmek için toplum merkezli yaklaşımları güçlendirmek yer alabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ebelerin Türkiye’de yaşayan göçmen ve sığınmacılara yönelik zenofobi düzeylerinin değerlendirildiği bu çalışmada katılımcıların yüksek düzeyde zenofobik tutumları olduğu tespit edilmiş, bu tutumun demografik ve mesleki özellik, ve sosyal algıdan anlamlı olarak etkilendiği saptanmıştır. Sığınmacı/göçmen hastalarla birebir etkileşim halinde olan sağlık profesyonellerinin meslek etiği kapsamında ön yargısız ve adil hizmet sunmaları oldukça önemlidir. Bu doğrultuda sağlık profesyonellerinin; sağlık alanındaki iletişim yeterlikleri, farklı kültürlerden gelen hastalarla gerçekleştirdikleri iletişimlerin kültürlerarası etkililiklerinin bilinmesi, transkültürel yaklaşıma ilişkin kılavuzların oluşturulması bakım hizmetinin kalitesi açısından önem arz etmektedir. Ayrıca, göçmenlere ve sağlık personeline yönelik kültürel uyum programları düzenlenmelidir. Bu programlar, farklı kültürlerle saygıyı teşvik ederken, sağlık hizmetlerinin nasıl daha etkili bir şekilde sunulabileceği konusunda rehberlik sağlayabilir.

Sağlık kuruluşları, ayrımcılığı önleyen politikalar geliştirmeli ve bu politikaları uygulamak için gerekli önlemleri almalıdır. Zenofobi ve ayrımcılıkla ilgili veriler düzenli olarak toplanmalı ve analiz edilmelidir. Bu veriler, sorunların tespit edilmesine ve çözüm yollarının belirlenmesine yardımcı olabilir ve daha kapsayıcı, adil ve saygılı bir sağlık hizmeti sunulmasına katkıda bulunabilir.

KAYNAKÇA

- Akçoban, S., & Şahmaran, T. (2022). Sağlık teknikeri adaylarının kültürel farkındalık ve yabancı düşmanlığı düzeyleri: meslek yüksekokulu örneği. *Göbeklitepe Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(9), 9-18.
- Alkan, A., Erdem, R., & Çelik, R. (2016). Sağlık alanındaki ayrımcı tutum ve davranışlar: Kavramsal Bir İnceleme. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 19(3), 365-390.
- Basaran, C. H., & Saylıgil, O. (2022). Xenophobia and medicine (profession of a doctor): can the two coexist in the 21st century?. *Acta Bioethica*, 28(1).
- Başaran, H. C., (2021). Hekimlerin Bakış Açısı İle Vatanlarını Terk Etmek Zorunda Bırakılan İnsanların Sağlık Hizmetlerine Erişiminin Tıp Etiği Açısından Değerlendirilmesi: Eskişehir Örneği. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Tıp Tarihi Ve Etik Anabilim Dalı, Doktora Tezi (Danışman: Şaylıgil, Ö). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Crush, J., & Ramachandran, S. (2009). International Migration and Human Development. *Human development research paper*, 47.

- Demirel, G. (2017). Ötekinin korkusu: haber bültenlerinde Türkiye’deki Suriyeliler. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(60), 503-514.
- Doğanay, Ü. & Çoban Keneş, H. (2016). Yazılı basında Suriyeli ‘mülteciler’: Ayrımcı söylemlerin rasyonel ve duygusal gerekçelerinin inşası. *Mülkiye Dergisi*, 40(1), 143-184.
- Durat, G., & Tarsuslu, B. (2022). The Relationships Between Nursing and Midwifery Students’ Cultural Sensitivity and Xenophobia. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 38(1), 11-20.
- Erdoğan M. M. (2014). Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması, Hacettepe Üniversitesi, Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi.
- Genel, İ. İ. B. G. İ. (2016). Türkiye Göç Raporu (2016). T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları: 40, Ankara.
- Gümüş, Y., & Bilgili, N. (2015). Göçün sağlık üzerindeki etkileri. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 18, 63-67.
- Gündüz, C. (2019). Sağlık Çalışanlarının Zenofobi (Yabancı Düşmanlığı) Tutumları İle Empatik Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Kızıltepe Devlet Hastanesi Örneği. Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. (Danışman: Demirbilek, M.). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Hjerm, M. (1998). National identities, national pride and xenophobia: A comparison of four Western countries. *Acta sociologica*, 41(4), 335-347.
- International Organisation for Migration. (2020). “World migration report 2020”. <https://www.iom.int/wmr/> (Date of access: September 18, 2023).
- Kahraman, A., Çataloluk, A., & Alparlan, Ö. (2021). Determining the relationship between conscientious intelligence and traits and their xenophobia towards refugees of the midwifery students. *International Scientific and Vocational Studies Journal*, 5(2), 135-143.
- Kalav, A., & FIRAT, A. (2017). Amerikan sosyal medyasında göçmen karşıtlığı ve dijital nefret söylemi: twitter özelinde bir inceleme. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(Kayfor 15 Özel Sayısı), 2209-2222.
- Kaldık, B. (2021). Uluslararası Göç Bağlamında Sığınmacılara Yönelik Yabancı Düşmanlığının İncelenmesi: Türkiye’de Zenofobi Üzerine Bir Uygulama. *Bingöl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Kongresi: Krizler, Belirsizlikler ve Arayışlar Özel Sayısı), 69-96.

- Kardeş, S., Banko, Ç. & Akman, B. (2017). Sosyal medyada Suriye’li sığınmacılara yönelik algı: bir sözlük değerlendirmesi. *Göç Dergisi*, 4(2), 185-200. <https://doi.org/10.33182/gd.v4i2.596>
- Özmete, E., Yıldırım, H., Duru, S. (2018). Yabancı Düşmanlığı (Zenofobi) Ölçeğinin Türk Kültürüne Uyarlanması: Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18, 191-209.
- Peñuela-O’Brien, E., Wan, M. W., Edge, D., & Berry, K. (2023). Health professionals’ experiences of and attitudes towards mental healthcare for migrants and refugees in Europe: A qualitative systematic review. *Transcultural Psychiatry*, 60(1), 176-198.
- T.C. Göç İdare Başkanlığı. (2023). “İkamet İzinleri”. <https://www.goc.gov.tr/ikamet-izinleri> (Erişim Tarihi: Eylül 18, 2023).
- Tosun, B., & Sinan, Ö. (2020). Knowledge, attitudes and prejudices of nursing students about the provision of transcultural nursing care to refugees: A comparative descriptive study. *Nurse education today*, 85, 104294. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2019.104294>
- Wu, H. P., Garza, E., & Guzman, N. (2015). International student’s challenge and adjustment to college. *Education Research International*, 2015.
- Yekeler, B., & Şahin, M. (2021). Göçmenlerin ülkemizdeki sağlık yüküne etkisi ve göçmenlere bakış açısı: Sağlık personeli aday örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(1), 98-104.
- Yıldırım, G. J. (2019). Suriyeli Mültecilere bakım veren hemşire öğrencilerin deneyimleri: Olgubilim Çalışması. *Journal of Continuing Medical Education*, 28(4), 263–271. <https://doi.org/10.17942/STED.468021>
- Yılmaz, F. K., & Ergül, S. (2021). Sağlık Politikası Analizi: Göçmen Sağlığı Kapsamında Suriyeli Sığınmacılar. *Sağlık ve Sosyal Refah Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 119-128.